

УДК 373.3.011.3-051:378.091.33-027.22
DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-218-217-220

РАДЮК Інна –

доктор філософії в галузі знань Освіта/Педагогіка,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1937-4195>
e-mail: Raduk.Inna@gmail.com

МАЙСТЕР-КЛАС В СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті досліджено теоретичні засади наукових та практичних розвідок щодо проблеми впровадження в освітній процес педагогічних ЗВО інтерактивної форми навчання – майстер-класу. На основі аналізу означеного питання, майстер-клас визначено як особливий спосіб узагальнення та поширення творчого або педагогічного досвіду, що представляє собою авторську методiku, розроблений оригінальний метод, спосіб діяльності, що базується на певних принципах і має структуру. Автором окреслено основні переваги та акцентовано увагу на ефективності впровадження майстер-класу у процес фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів, зокрема при плануванні освітніх курсів з вивчення технологічної та мистецької освітньої галузі. Здійснено аналіз чинників, що обумовлюють необхідність включення в освітній процес педагогічних ЗВО інтерактивних форм роботи, зокрема, майстер-класу зі здобувачами освіти. Виділено такі: оновлення підходу до оцінювання результатів навчання, що передбачає творчу діяльність; можливість презентації педагогічного досвіду; спосіб професійного саморозвитку. Досліджено практичні питання щодо організації й проведення майстер-класів як форми професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів; особливості включення в змістове наповнення методичного забезпечення освітнього процесу; запропоновано способи активізації залучення до провадження майстер-класів як викладачів, так і здобувачів освіти. Майстер-клас розглянуто як одну із ефективних форм набуття здобувачами освіти творчих навичок, вмінь інтегрувати та використовувати академічні предметні знання. Визначено низку переваг майстер-класу над іншими формами передачі досвіду та професійного спілкування: мета проведення майстер-класу спрямована на результативність роботи його учасників і має практичне та компетентнісне спрямування; майстер-клас є інтерактивною формою професійної взаємодії між педагогом та здобувачем; майстер-клас є формою розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів. Узагальнено підходи до структурування процесу проведення майстер-класу та визначено низку складових етапів: підготовчо-організаційний, презентаційний етап, етап моделювання, етап рефлексії.

Ключові слова: майстер-клас, початкова освіта, майбутній вчитель початкових класів, методика, навчання технологічної та мистецької галузі.

RADIUK Inna –

Ph.D. (Pedagogy), Subject Areas Educational, Pedagogical Sciences, Docent at the Department of Theory and Methods of Primary Education of Lesya Ukrainka Volyn National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1937-4195>
e-mail: Raduk.Inna@gmail.com

MASTER CLASS IN THE SYSTEM OF METHODOLOGICAL TRAINING OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

The article explores the theoretical foundations of scientific and practical research on the problem of implementing an interactive learning format – the master class – in the educational process of higher education institutions. Based on the analysis of this issue, the master class is defined as a unique way of summarizing and disseminating creative or pedagogical experience, representing an author's methodology, an original method, a mode of activity based on specific principles and having a structured approach. The author outlines the key advantages and emphasizes the effectiveness of implementing the master class in the professional training of future primary school teachers, particularly in planning educational courses for studying technological and artistic educational fields. The study analyzes the factors determining the necessity of incorporating interactive teaching methods, such as the master class, into the educational process of pedagogical HEIs. The following factors are highlighted: updating the approach to learning outcome assessment, which involves creative activity; the possibility of presenting pedagogical experience; and a means of professional self-development. The article investigates practical aspects of organizing and conducting master classes as a form of professional training for future primary school teachers, the inclusion of methodological support in the educational process, and methods to enhance the engagement of both educators and students in this interactive format. The master class is recognized as one of the most effective methods for acquiring creative skills, integrating, and applying academic subject knowledge. Several advantages of the master class over other forms of knowledge transfer and professional communication are identified: the objective of the master class is focused on participants' performance outcomes with practical and competency-based orientation; it is an interactive form of professional interaction between educators and students; and it serves as a means of fostering the creative potential of future teachers. The article consolidates various researchers' approaches to structuring the master class process and identifies its key stages: preparatory and organizational stage, presentation stage, modeling stage, and reflection stage.

Key words: master class, primary education, future primary school teacher, methodology, teaching technological and artistic fields.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний етап розвитку шкільної освіти пов'язаний із упровадженням компетентнісного підходу до організації освітньо-пізнавальної діяльності здобувачів освіти. НУШ змінила вимоги до майстерності майбутнього вчителя. Відповідно, заклади вищої освіти (ЗВО) переосмислюють підходи до здійснення фахової

підготовки майбутніх учителів початкових класів. Зокрема, виникає потреба в оновленні мети та змісту освітніх програм, упровадженні нових форм організації навчання.

У контексті методичного забезпечення освітніх компонентів викладачі все частіше обирають інтерактивні форми навчання. Конкретизуючи предметну область методичного

забезпечення в системі професійної підготовки, відзначаємо майстер-клас як особливу форму передачі досвіду авторських розробок. Актуальність дослідження особливостей упровадження майстер-класу в освітній процес ЗВО зумовлена новим підходом до оцінювання результатів навчання. Все частіше педагоги надають перевагу оцінці не лише кінцевого результату або продукту, а й самого процесу створення проєкту, оригінальності розробки та динаміки розвитку креативних і творчих навичок молодших школярів.

У науково-педагогічній літературі проблематика впровадження майстер-класів під час реалізації чинних типових освітніх програм початкової школи активно висвітлюється. Однак динамічні зміни в освітянській галузі та вимоги до сучасного вчителя зумовлюють потребу в підготовці фахівців, здатних варіативно використовувати набуті знання та застосовувати свої навички для вирішення різних педагогічних завдань. Отже, необхідно конкретизувати та теоретично-практично обґрунтувати окремі методичні аспекти підготовки майбутніх учителів у педагогічних ЗВО до розроблення, організації та проведення такої форми роботи з молодшими школярами, як майстер-клас.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналізуючи наукові та педагогічні джерела щодо впровадження майстер-класів в освітній процес, можна зазначити, що науковці та практики досліджували різні аспекти цього питання. Варто зауважити, що значна частина таких досліджень проведена саме вчителями й має цінний методичний характер.

У результаті аналізу наукових розвідок з обраної проблематики виявлено, що існує багато підходів до тлумачення поняття «майстер-клас» та різних поглядів на його сутність. Зокрема, майстер-клас розглядають як продуктивну освітню технологію, спосіб демонстрації оригінальних методик (Н. Гарбар, Є. Проворова), ефективний засіб залучення до самостійної творчої роботи (О. М. Лебідь), форму трансляції досвіду методичної роботи (М. Кононова), спосіб обміну передовим педагогічним досвідом (М. Михнюк), а також як діяльність у рамках віртуальних класів професійного становлення молодого педагога (Н. Розіна).

Визначаючи майстер-клас як ключовий засіб передачі концептуально нової ідеї, дослідники висвітлюють вимоги до його організації та проведення, методичні прийоми, критерії оцінки якості підготовки й реалізації майстер-класу. Водночас практичні питання щодо його організації та проведення як форми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, включення до методичного забезпечення освітнього процесу, а також способи активізації інтерактивної взаємодії між викладачами та здобувачами освіти потребують подальших наукових розвідок і розробок.

Метою дослідження є теоретико-методичне обґрунтування ефективності впровадження майстер-класу в систему методичної підготовки

майбутніх учителів початкової класів, зокрема при вивченні методик викладання мистецької та технологічної освітніх галузей.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Методична діяльність учителя початкових класів охоплює широке коло завдань. Її зміст постійно оновлюється, відповідно, зазнають змін і вимоги щодо рівня компетентності майбутнього педагога. Одним із показників майстерності педагога є вміння ефективно презентувати свій досвід, транслювати його якомога ширшій аудиторії зацікавлених осіб, отримуючи таким чином можливість професійного розвитку. Однією з форм демонстрації набутих умінь і педагогічного досвіду є майстер-клас. Навички проведення майстер-класів актуальні як для здобувачів освіти, так і для педагогів початкових класів. Майстер-клас дає змогу одночасно залучити до сприйняття інформації кілька органів чуття слухачів, підсилюючи увагу до значущості проблеми. Подача матеріалу через майстер-клас є оригінальною за своєю суттю, адже містить елементи індивідуальних творчих напрацювань. У сучасних умовах педагог-майстер – це фахівець, який володіє інноваційними технологіями, ефективно застосовує їх у своїй професійно-педагогічній діяльності, вміє прогнозувати результати своєї роботи, досягати якісних показників у навчально-виховному процесі, має навички експериментально-дослідної роботи, що є складовими педагогічної майстерності [2, с. 2].

Цілком погоджуємося з думкою, що ключовими навичками педагога-майстра є: володіння дослідницькими навичками і вміннями, знання особливостей експериментальної роботи, уміння аналізувати інноваційні педагогічні технології, відбирати зміст і застосовувати його на практиці, уміння прогнозувати підсумки своєї діяльності, розробляти методичні рекомендації [7, с. 8]. Ми підтримуємо тлумачення поняття «майстер-клас», запропоноване Є. Проворова: «Майстер-клас – це особлива форма навчального заняття, що ґрунтується на “практичних” діях із розв’язання певної проблемної професійної задачі чи професійної ситуації спільно зі студентами й спрямована на формування в них відповідних умінь і потреб» [6, с. 127].

Хоча поняття «майстер-клас» є досить новим, перші спроби започаткування методики навчання технологій згадуються ще з XVIII ст., коли передача професійних знань, опанування умінь і навичок здійснювалися за формулою «майстер – учень». Така методика навчання мала індивідуальний і стихійний характер, була відокремлена від будь-яких наукових положень та обґрунтувань [8, с. 17]. В. Сухомлинський стверджував, що «стає майстром педагогічної праці швидше за все той, хто відчув у собі дослідника» [3, с. 12].

У сучасних педагогічних освітніх ресурсах та науковій літературі поняття «майстер-клас» здебільшого використовується як презентація результатів авторських напрацювань та індивідуальної творчої діяльності з метою відпрацювання практичних навичок за різними методиками й технологіями, підвищення професійного

рівня, обміну передовим досвідом і розширення кругозору учасників. У контексті професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів потенціал використання майстер-класів в освітньому процесі дає змогу трактувати їх як одну з ефективних форм набуття здобувачами освіти творчих навичок, умінь інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей. Щодо опанування навичок проведення майстер-класів, то варто зазначити, що учитель-професіонал протягом декількох років виробляє авторську індивідуальну методичну систему, що передбачає постановку цілей, проєктування, використання послідовності дидактичних та виховних методик, уроків, заходів, власних розробок із врахуванням реальних умов роботи. Тому підсумовуючи теоретичні та практичні розробки, визначаємо майстер-клас як особливий спосіб узагальнення та поширення педагогічного творчого досвіду, що представляє собою авторську методику, або розроблений оригінальний метод, що базується на певних принципах і має структуру. З цієї точки зору майстер-клас відрізняється від інших форм трансляції досвіду тим, що в процесі його проведення йде безпосереднє обговорення запропонованого методичного продукту і пошук творчого вирішення педагогічної проблеми як з боку учасників майстер-класу, так і з боку педагога, який проводить цей майстер-клас. Така форма методичної роботи є ефективним прийомом передачі досвіду навчання і виховання, тому що центральною ланкою є демонстрація оригінальних методів освоєння певного змісту за активної ролі всіх учасників заняття [1, с. 118].

Мету проведення майстер-класів формують таким чином: демонстрація інноваційних прийомів, способів, технологій навчання; презентація свого досвіду або досвіду іншого педагога в реальному часі чи засобами мультимедіа [6, с. 127]. Серед функцій майстер-класу необхідно виділити мотиваційну, розвивальну, освітню, виховну, інформаційну й рефлексивну. Серед істотних характеристик майстер-класу визначають: виклик традиційної педагогіки; особистість учителя з новим мисленням; спосіб самостійної побудови нових знань за допомогою всіх учасників заняття (Кононова М.); глибокий зв'язок теорії з практикою, активна взаємодія учасників заходу, висока наочність і доступність, прояв творчості, ініціативності (Михнюк М.). Майстер-клас, як показує педагогічна практика, є ефективною формою навчання та розвитку сучасних педагогів, незалежно від освітньої системи, у якій здійснюється їхня педагогічна діяльність в умовах безперервної освіти та воєнного стану, удосконалення професійної компетентності [4, с. 163].

Визначимо низку переваг майстер-класу над іншими формами передачі досвіду та професійного спілкування:

- мета проведення майстер-класу спрямована на результативність роботи його учасників і має практичне та компетентнісне спрямування;

- майстер-клас – одна з інтерактивних форм професійної взаємодії між педагогом та здобувачем, що відрізняє її від репродуктивних форм навчання;

- майстер-клас як форма розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів передбачає використання емпіричних методів, розробку дидактичних матеріалів для роботи у власній педагогічній діяльності [7, с. 8].

Проте існує низка особливостей та умов, за яких проведення майстер-класу буде найбільш ефективним, а саме:

- пошук педагогом-майстром нового підходу до організації навчання;

- володіння методикою самостійної роботи та роботи в малих групах;

- створення умов для включення всіх учасників процесу в активну діяльність;

- постановка проблемного завдання;

- використання прийомів, що розкривають творчий потенціал як педагога-майстра, так і учасників майстер-класу;

- використання форм взаємодії – співпраця, співтворчість, спільний пошук;

- оцінювання процесу, а не результату, адже процес пізнання є важливішим і ціннішим за кінцевий результат або знання.

Щодо самого процесу реалізації майстер-класу, то в наукових розвідках запропоновано різні підходи до розробки його структури. Зокрема, О. Омелчук пропонує в структурі майстер-класу відображати логіку процесу пізнання: мотивацію, засвоєння нових знань, рефлексію [5, с. 113]. М. Михнюк визначає такі етапи: підготовчо-організаційний, презентаційний, моделюючий, рефлексивно-оцінювальний [2]. Узагальнюючи підходи більшості дослідників до структурування процесу проведення майстер-класу, визначаємо низку складових етапів:

- *Підготовчо-організаційний етап* – передбачає розробку авторської методики або технології навчання здобувачів освіти, виокремлення інноваційної ідеї, розробку завдань для вирішення поставленої педагогічної проблеми, вибір засобів для реалізації поставленої мети.

- *Презентаційний етап* – ознайомлення з системою роботи педагога-майстра, його досягненнями, структурою та змістом методичних розробок.

- *Етап моделювання* – учасники заходу створюють структуру й зміст особистісного інноваційного проєкту на основі запропонованої ідеї.

- *Етап рефлексії* – здійснюється самоаналіз і самооцінка діяльності, коригуються результати роботи відповідно до поставлених цілей.

Результативність впровадження майстер-класу в систему методичної підготовки майбутніх учителів початкових класів підтверджується результатами практичних напрацювань. Зокрема, під час реалізації освітньої програми 013 Початкова освіта у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. При плануванні

методичного забезпечення освітніх компонентів «Мистецтво з методикою викладання мистецької освітньої галузі» та «Трудове навчання з методикою викладання технологічної освітньої галузі» серед форм роботи було визначено такий метод навчання, як проведення здобувачами освіти майстер-класів. Вартий уваги той факт, що організація та проведення такої форми роботи дало змогу здобувачам освіти поступово формувати власне портфоліо майбутнього педагога, яке включає не лише результати роботи, а й володіння методичними навичками. Залучення здобувачів освіти до педагогічної практики та навчання з елементами дуальної освіти дає можливість апробації набутих компетентностей і, як бажаний результат, – професійного зростання майбутнього педагога.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Здійснене теоретико-методичне обґрунтування ефективності впровадження майстер-класу в систему методичної підготовки майбутніх учителів початкових класів дозволило дійти висновку, що ця форма методичної роботи сприяє підвищенню мотивації як викладачів, так і здобувачів освіти до розвитку педагогічної майстерності. Вона є важливим чинником професійного зростання педагогів, забезпечуючи їхню готовність до впровадження інноваційних підходів у навчальний процес. Водночас організація та проведення майстер-класів як технології професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів потребують подальших досліджень. Зокрема, актуальними є питання оптимізації змісту та методики їх проведення, визначення критеріїв ефективності, а також інтеграції цієї форми навчання в сучасну освітню систему.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Кононова М. Майстер-клас – технологія підготовки майбутнього дефектолога до професійної діяльності. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. Вип. 26(1). С. 117–121.
2. Михнюк М. І. Майстер-клас як форма обміну передовим педагогічним досвідом. *Професійно-технічна освіта*. 2014. № 2. С. 49–51.
3. Міхно О. П. Василь Сухомлинський. Афоризми / уклад. О. П. Міхно. *Педагогічний музей України*. Київ: ПМУ, 2018. 104 с.
4. Міщенко О. А. Майстер-клас як форма обміну передовим педагогічним досвідом в умовах воєнного стану. *Система освіти і виховання дітей з особливими освітніми потребами: досвід минулого – погляд у майбутнє: зб. наук. пр.* Харків, 2023. С. 163–168.
5. Омельчук О. Майстер-клас як одна із форм у підготовці вчителів технологій. *Зб. наук. пр. Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2019. Вип. 2(20). С. 110–117.
6. Проворова Є. М. Технологія майстер-класу у методичній підготовці майбутніх учителів музики. *Наукові записки Центральноукраїнського ДПУ імені Володимира Винниченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. Вип. 157. С. 124–129.
7. Розіна Н. В. Майстер-клас як форма діяльності віртуальних класів професійного становлення молодого педагога: метод. реком. Черкаси, 2013. 20 с.

8. Ткачук С. І., Коберник О. М. Основи теорії технологічної освіти: навч. посіб. Умань: Візаві, 2014. 304 с.

REFERENCES

1. Kononova, M. (2019). Maister-klas – tekhnolohiia pidhotovky maibutnoho defektologa do profesiinoi diialnosti. [Master class – a technology for preparing a future defectologist for professional activity]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka*. Vol. 26. Pp. 117-121. [in Ukrainian]
2. Mykhniuk, M. I. (2014). Maister-klas yak forma obminu peredovym pedahohichnym dosvidom. [Master class as a form of exchange of advanced pedagogical experience]. *Profesiino-tekhnichna osvita*, Vol. 2. Pp. 49-51 [in Ukrainian]
3. Mikhno, O. P. (2018). Vasyl Sukhomlynskyi. Aforyzmy. Pedahohichni muzei Ukrainy. [Vasyl Sukhomlynskyi. Aphorisms. Pedagogical Museum of Ukraine]. Kyiv: PMU. 104 p. [in Ukrainian]
4. Mishchenko, O. (2023). Maister-klas yak forma obminu peredovym pedahohichnym dosvidom v umovakh voiennoho stanu. [A workshop as a form of sharing best pedagogical practices under martial law]. *Systema osvity i vykhovannia ditei z osoblyvymy osvitimy potrebamy: dosvid mynuloho – pohliad u maibutnie: zbirnyk naukovykh prats*. Kharkiv. Pp. 163-168. [in Ukrainian]
5. Omelchuk, O. (2019). Maister-klas yak odna iz form u pidhotovtsi vchyteliv tekhnolohii. [Masterclass as a form of technology teacher training]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia: zbirnyk naukovykh prats*. Vol. 2. Pp. 110-117. [in Ukrainian]
6. Provorova, Ye. M. (2017). Tekhnolohiia maister-klasu u metodychnii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv muzyky. [Masterclass technology in the methodological training of future music teachers]. Vol. 157. Pp. 124-129. [in Ukrainian]
7. Rozina, N. (2013). Maister-klas yak forma diialnosti virtualnoi shkoly profesiinoho stanovlennia molodoho pedahoha: [Masterclass as a form of activity of the virtual school of professional development of a young teacher: methodological recommendations]: *metodychni rekomendatsii*. Cherkasy. 20 p. [in Ukrainian]
8. Tkachuk, S., Kobernyk, O. (2014). Osnovy teorii tekhnolohichnoi osvity. [Fundamentals of the theory of technological education]: *navchalnyi posibnyk*, Uman: Vizavi. 304 p. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

РАДЮК Інна – доктор філософії, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного Університету імені Лесі Українки.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

RADIUK Inna – Ph.D. (Pedagogy), Subject Areas Educational, Pedagogical Sciences, Docent at the Department of Theory and Methods of Primary Education of Lesya Ukrainka Volyn National University.

Scientific interests: professional training of future primary school teachers.

Стаття надійшла до редакції 26.02.2025 р.

Стаття прийнята до друку 11.03.2025 р.